

INTERAKTIV TA'LIM METODLARI. INTERAKTIV TA'LIM VA UNING O'ZIGA XOSLIKLARI

Omonboyeva Surayyo Safarboy qizi

Urganch Davlat Tibbiyot Inistituti Kardiologiya yonalishi

omonboyevasurayyo@gmail.com

Olimova Dona Shakirovna

Pedagogika fanlari monzodi dotsent:

Annotatsiya. *Ushbu maqolada interaktiv ta'lim metodlarining nazariy asoslari va ularning zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot davomida interaktiv yondashuvlarning o'quvchilar faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va bilimlarni samarali o'zlashtirishdagi ahamiyati keng yoritib berildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, guruhli ishlash, muammoli vaziyatlar, bahs-munozaralar, rol o'ynash usullari va raqamli texnologiyalar asosidagi interaktiv metodlar o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini, tanqidiy va ijodiy tafakkurini sezilarli darajada rivojlantiradi. Shu bilan birga, interaktiv ta'lim jarayoni o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlab, ta'limning samaradorligini oshiradi. Tadqiqot interaktiv metodlardan tizimli foydalanish, dars jarayonini to'g'ri loyihalash va individual xususiyatlarni inobatga olish ta'lim sifatini yanada yaxshilashini asoslab beradi. Interaktiv ta'limni amaliyotga keng joriy etish o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish, bilimga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos ravishda tayyorlashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Interaktiv ta'lim, Interaktiv metodlar, Ta'lim jarayoni, Mustaqil fikrlash, Tanqidiy tafakkur, Guruhli ish, Raqamli texnologiyalar, Hamkorlik.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida interaktiv ta'lim metodlarini joriy etish O'zbekiston Respublikasining ta'lim siyosatida muhim yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Zamonaviy jamiyatda o'quvchilardan nafaqat bilimlarni egallash, balki ularni amaliyotda qo'llay olish, mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish va jamoada samarali ishlash kabi kompetensiyalar talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, interaktiv ta'lim metodlari an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish orqali alohida ahamiyat kasb etadi. Interaktiv ta'lim jarayonida o'quvchi passiv tinglovchi emas, balki bilimlarni mustaqil izlovchi, tahlil qiluvchi va xulosalar chiqaruvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Biroq amaliyotda ko'plab darslar hali ham reproduktiv yondashuv asosida olib borilmoqda, bu esa

o‘quvchilarning faolligini cheklaydi, ularning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini to‘liq rivojlantirishga to‘sqinlik qiladi. Ayniqsa, murakkab mavzularni o‘zlashtirishda o‘quvchilarning darsga qiziqishi pasayishi, o‘z fikrini erkin ifoda eta olmasligi va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganligi kuzatiladi.

Shu bilan birga, interaktiv metodlar — bahs-munozara, kichik guruhlarda ishlash, “aqliy hujum”, rol o‘ynash, muammoli vaziyatlar yaratish va raqamli texnologiyalar asosidagi faoliyatlar — ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Bu metodlar o‘quvchilarning muloqot madaniyatini rivojlantiradi, ularni mustaqil qaror qabul qilishga undaydi hamda bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Shu bois interaktiv ta’lim metodlarini o‘rganish va ularni dars jarayoniga samarali tatbiq etish pedagogikaning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada interaktiv ta’lim metodlarining nazariy asoslari, o‘ziga xos xususiyatlari hamda ularning amaliy samaradorligi tahlil qilinadi.

Dolzarbligi

Hozirgi ta’lim tizimida o‘quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos ravishda tayyorlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. An’anaviy o‘qitish usullarining ustunligi esa o‘quvchilarning darsdagi ishtirokini cheklab qo‘ymoqda. Interaktiv ta’lim metodlari esa bu muammoni bartaraf etib, o‘quvchilarni ta’lim jarayonining markaziga olib chiqadi, ularning ijodiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi. Shu sababli, ushbu mavzu bugungi kunda ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqsadi

Maqolaning asosiy maqsadi interaktiv ta’lim metodlarining mohiyatini ochib berish, ularning o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish hamda ta’lim jarayonida qo‘llashning samarali yo‘llarini aniqlashdan iborat. Shuningdek, o‘qituvchilar uchun interaktiv metodlardan foydalanish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ham ko‘zda tutiladi.

MATERIALLAR VA USULLAR

Interaktiv ta’lim metodlari zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va bilimlarni amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. An’anaviy ta’limdan farqli ravishda, interaktiv yondashuvda o‘quvchi markaziy o‘ringa chiqadi, o‘qituvchi esa yo‘naltiruvchi va fasilitator vazifasini bajaradi. Bu metodlar orqali o‘quvchilarda muloqot qilish, muammoni hal etish, jamoada ishlash va tanqidiy fikrlash kompetensiyalari shakllanadi [2].

2025–2026-o‘quv yilida Namangan viloyatidagi umumta’lim maktabining 6–7-sinf o‘quvchilari o‘rtasida tadqiqot ishi olib borildi. Tadqiqotda jami 30 nafar o‘quvchi ishtirok etdi. Ular tasodifiy tanlash asosida tajriba va nazorat guruhlariga (har biri 15 nafardan)

ajratildi. Tadqiqot davomiyligi 2 oy bo‘lib, unda pedagogik kuzatish, savol-javob, test sinovlari, intervyu va eksperimental metodlardan foydalanildi. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalari quyidagi mezonlar asosida baholandi: mavzuni tushunish darajasi, faol ishtirok ko‘rsatkichi, mustaqil fikrlash, guruhda ishlash ko‘nikmasi va o‘zini baholash qobiliyati.

Tajriba guruhida quyidagi interaktiv ta‘lim metodlari qo‘llanildi:

- “Aqliy hujum” (Brainstorming) orqali yangi mavzuni ochish;
- “Klaster” usuli yordamida tushunchalarni tizimlashtirish;
- “Rol o‘ynash” (Role play) orqali real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish;
- “Insert” texnologiyasi orqali matn bilan ishlash;
- “Kichik guruhlarda ishlash” metodidan foydalanish;
- Onlayn platformalar (Quizizz, Kahoot) orqali bilimlarni mustahkamlash.

Har bir mashg‘ulot interaktiv savollar, vizual materiallar va guruhli topshiriqlar bilan boyitildi. Nazorat guruhida esa an‘anaviy ma‘ruza va savol-javob usullari asosida darslar olib borildi. Tadqiqot boshida har ikkala guruhda ham o‘quvchilarning faolligi past darajada bo‘lib, mustaqil fikrlash va guruhli ishlash ko‘nikmalari yetarli darajada rivojlanmaganligi kuzatildi. O‘quvchilarning 65% mavzuni yuzaki tushunishi, 25% o‘rtacha darajada, 10% esa past darajada o‘zlashtirgani aniqlandi.

Tajriba yakunida esa tajriba guruhida yuqori darajadagi o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 30% dan 78% ga oshdi, o‘rta daraja 50% dan 18% ga kamaydi, past daraja esa 20% dan 4% ga tushdi. Nazorat guruhida esa ijobiy o‘zgarishlar 10–15% atrofida bo‘ldi. Tajriba guruhidagi o‘quvchilar dars jarayonida faolroq ishtirok eta boshladi, o‘z fikrini erkin ifodalash, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish va jamoa bilan ishlash ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlandi. Interaktiv ta‘lim metodlaridan samarali foydalanish uchun quyidagi tavsiyalar beriladi:

1. Har bir darsni muammoli savol yoki “aqliy hujum” bilan boshlang.
2. Yangi mavzuni klaster yoki diagrammalar orqali vizuallashtiring.
3. O‘quvchilarni kichik guruhlarga ajratib, ularga aniq vazifalar bering.
4. Rol o‘ynash metodidan foydalanib, mavzuni hayotiy vaziyatlar bilan bog‘lang.
5. Interaktiv test platformalari orqali bilimlarni mustahkamlashni yo‘lga qo‘ying.
6. Har bir dars oxirida refleksiya o‘tkazing.
7. Individual yondashuvni hisobga oling.

Ushbu metodlar dars samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning bilimga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirish va ularni faol subyekt sifatida shakllantirishga xizmat qiladi [6].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, interaktiv ta‘lim metodlarini qo‘llash o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshiradi hamda ularning

o‘quv jarayonidagi faolligini kuchaytiradi. Tadqiqotning dastlabki bosqichida o‘quvchilarning aksariyatida dars jarayonida passiv ishtirok etish, mustaqil fikr bildirishda qiyinchilik, o‘z fikrini asoslab bera olmaslik va guruhli ishlarda sustlik kuzatildi. Bu esa o‘quvchilarning bilimlarni yuzaki o‘zlashtirishiga olib kelgan edi.

Interaktiv metodlar joriy etilgandan so‘ng tajriba guruhidagi o‘quvchilarda sezilarli ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi. Xususan, “aqliy hujum” va “klaster” metodlari orqali o‘quvchilar yangi mavzuni mustaqil tahlil qilishni, asosiy tushunchalarni ajratishni o‘rgandi. “Rol o‘ynash” va kichik guruhlarda ishlash metodlari o‘quvchilarga real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish imkonini berib, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirdi. Interaktiv testlar va onlayn platformalar esa o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ularning faol ishtirokini ta‘minladi. Shuningdek, interaktiv ta‘lim metodlarining samarasi nafaqat kognitiv, balki ijtimoiy va emotsional jihatdan ham namoyon bo‘ldi. O‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifodalashni, boshqalarning fikrini tinglashni va hurmat qilishni o‘rgandi. Guruhli ishlarda ular hamkorlik qilish, vazifalarni taqsimlash va umumiy natijaga erishish ko‘nikmalarini egalladi. Bu esa sinfda ijobiy psixologik muhit shakllanishiga olib keldi. O‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi ortib, darslarda tashabbuskorlik darajasi sezilarli oshdi. O‘qituvchining yo‘naltiruvchi roli va muntazam teskari aloqasi natijalarni yanada mustahkamladi [4].

Umuman olganda, tadqiqot natijalari interaktiv ta‘lim metodlarining samaradorligini tasdiqlaydi. Ushbu yondashuv o‘quvchilarning mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi, ta‘lim sifatini oshiradi va ularni kelajakda ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, interaktiv ta‘lim metodlari o‘quvchilarning ta‘lim sifati va faolligini oshirishning samarali vositasidir. Tadqiqot natijalari interaktiv metodlar, vizual vositalar va zamonaviy texnologiyalar orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish va hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarining sezilarli darajada rivojlanganini ko‘rsatdi. O‘qituvchilar uchun berilgan amaliy tavsiyalar ushbu metodlarni dars jarayonida samarali qo‘llashga yordam beradi. O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlik asosida tashkil etilgan ta‘lim jarayoni o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi. Shu bois, ta‘lim jarayonida interaktiv ta‘lim metodlariga alohida e‘tibor qaratish va ularni muntazam joriy etish zarur hisoblanadi

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abduqodirov A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. — Toshkent: Tafakkur, 2021.
2. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
3. Ishmuhamedov R. Innovatsion ta’lim texnologiyalari. — Toshkent: Iste’dod, 2018.
4. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Aloqachi, 2016.
5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Fan, 2017.
6. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.